

KÖRKÉP A DEVIZAHITELEZÉSRŐL

Prugberger Tamás¹

Lentner Csaba (alkotószerkesztő)
A devizahitelezés nagy kézikönyve
 Nemzeti Közszerzői és Tankönyvkiadó
 Budapest, 2015, p. 616
 ISBN: 978-615-5344-62-6

A devizahitelezés teljes problémakörét jogi, szociológiai és közgazdasági szempontból teljesen átfogja a Nemzeti Közszerzői Egyetem (NKE) közgazdászprofesszora, *Lentner Csaba* által szerkesztett, több mint húsz szerzőtől származó kézikönyv. E mű jelentőségét a három előszó is aláhúzza. *Patyi András*, a NKE rektor-professzora a devizahitelezést olyan összetett társadalmi, gazdasági és politikai problémának tartja, amelyre a jognak is reagálnia kell. *Matolcsi György*, a Magyar Nemzeti Bank (MNB) elnöke előszavában azt hangsúlyozza, hogy e kötet a 2000-es évtized egyik legbonyolultabb válsághelyzetének az előzményét és e válsághelyzetben tett lépéseket dolgozza fel. Utal arra, hogy a túlzott eladósodásban az árfolyamkockázat és a pénzügyi kultúra hiánya is szerepet játszhatott, amit a bankok – szerintünk is – tisztességtelenül kihasználtak. Mivel ez összetársadalmi problémává vált, a kormánynak közbe kellett lépnie és e problémát kezelnie kellett. E probléma kezelésének a jogalapját biztosította a Kúria, amiről a Kúria elnökének, *Darák Péternek* az előszava ad tájékoztatást. A könyv öt témakörre és összesen húsz fejezetre tagolódik.

Az első témakör a devizahitelezés és a konszolidáció közgazdasági problémáit tárgyalja kilenc rangos szerző tollából. Az első fejezetben maga a szerkesztő mutatja be széleskörű és elmélyült kutatómunka alapján, hogy a túlhitelezés miként globalizálódott a világon és az Európai Unió többi új tagállamához is viszonyítva, különösképpen Magyarországon. *Lentner Csaba* szakmai álláspontja, hogy a magyar lakossági devizahitel-probléma önmagában nem értelmezhető, csak nemzetközi és történelmi kontextusban, együttes jogi és gazdasági megközelítésből. *Schlett András* a devizahitelezés történelmi előképét az 1920-as évek magyarországi eladósodásának vetületében mutatja be. A harmadik, többszerzős fejezet (*Betlehendi, Fáykiss, Gyura* és *Szombati* írása) a Magyar Államnak a devizahi-

¹ A szerző a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának és a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának professzor emeritusa.

telezésre vonatkozó makro- és mikroprudenciális szabályait és ellenőrzési rendszerét mutatja be kritikai élel a hiányosságok és a fogyasztóvédelmi anomáliák feltárása mellett. A negyedik, ugyancsak többszerzős fejezetben *Erharth, Kékesi, Koroknai, Kóczián, Matolcsy, Palotai és Sisak* kimutatja, hogy a devizahitelezésnél megjelent banki erőfölény és ügyfél-félrevezetés a kormányzati munkára is kiható társadalmi feszültségeket okozott. A szerzői csoport ebből eredezteteti a makro-gazdasági problémákat, valamint az e problémákra adott etatista válaszokat járja körül és értékeli.

A következő fejezetek mind egyszerűjűek; az ötödikben *Barcza György* a devizahitelezés elméletéről az adósságdinamikával összefüggésben értekezik, míg *Szilovics Csaba* a devizahitelezésnek a központi költségvetésre gyakorolt hatásait tárgyalja. A hetedik fejezetben *Kolozsi Pál Péter* a lakossági devizahitelek magyarországi elterjedésének az okait vázolja fel. Ezen túlmenően pedig a széles körben szociális katasztrófát előidéző, egyoldalú kamat- és díjemelések miatt szükségessé vált devizahitelezési szerződések állami kivezetésével és annak végrehajtási módjával foglalkozik, lényegében kibontva *Matolcsy* előszavát. Az utolsó előtti, nyolcadik fejezetben *Novoszáth Péter* a lakásépítés finanszírozásának kialakult szabályait és gyakorlatát a pénzügyi szabályozás oldaláról vizsgálja, mégpedig meglehetősen kritikus élel, felvetve, hogy milyen pontokon szükséges alapvető változtatásokat végrehajtani. Utolsóként e témakörön belül *Gregóczy Etelka* a devizahitelezésnek az önkormányzatoknál történt elterjedésével és annak az önkormányzatok eladósodásához vezető következményeivel foglalkozik, vizsgálva és elemelve az idevonatkozó korlátozások elrendelésének jogi környezetét.

A következő nagy témakör a magyarországi devizahitelezés mikro- és makroszintű komplex társadalmi problémáinak jogi szempontból történő vizsgálatáról szól. E témakör öt fejezetet ölel fel: *Török Gáborét, Téglási Andrásét, Prugberger Tamásét*, vagyis e recenzió írójaét és *Pulinka Mihályét*. *Török Gábor* kimutatja a devizahitelezés Magyarországon gyakorolt módjának tisztességtelenségét és jó erkölcsbe ütközése miatti részleges érvénytelenségét, valamint azt, hogy ezen az alapon igyekezett a kormány az egyoldalú banki érdekeket szolgáló kikötéseket a Kúria által meghozott elvi határozattal történt érvénytelenné nyilvánításuknak a kimondásával a fizetéseképtelenné vált és részben már a bankok által kilakoltatott vagy kilakoltatás előtt álló devizahitelesek menteni. Ennek keretében részletesen elemzi a Kúria két jogegységi határozatát, valamint ezzel összefüggésben az árfolyamrögzítésről és a végtörlesztésről meghozott két törvényt, amely szintén jó erkölcsbe ütközőnek mondja ki a nem megfelelő ügyfél-tájékoztatásból eredő devizahitel-szerződések ügyfélhátrányos egyoldalú szerződésmódosításait is.

Téglási András a devizahitelezés alkotmányos kereteit az Alkotmánybíróság gyakorlatának tükrében vizsgálja. Tanulmányában kiemelten arról szól, hogy a *Török Gábor* által elemzett két törvény alkotmányellenességének a kimondását a bankok nem érték el. A szerző az államnak arra az Alkotmánybírósághoz címzett beadványára is kitér, amelyben alaptörvény-értelmezést kért arra vonatkozóan, hogy az állam meddig mehet el alkotmányos keretek között a deviza-hitelügyletekbe történő beavatkozás terén. A deviza-hitelügyletek rendezése körül a kormány – annak ellenére, hogy e beadványát érintően még nem született állásfoglalás – a bankok beadványaiban a rájuk nézve negatív döntések figyelembevételével járt el.

Prugberger Tamás tanulmányában az egyedileg nem tárgyalt tisztességtelen szerződési feltételeket vizsgálja a hazai és az uniós magán- és fogyasztóvédelmi jog, valamint a gazdasági verseny-, illetve hitelezési jogi szabályozás vetületében. Ennek során kimutatja, hogy a blankettaszerződések mikor tisztességtelenek, és hogy a felek gazdasági ügyletkötései és ügyviteli magatartása mikor sérti a piaci verseny tisztességét érintő szabályokat.

Utolsóként e témakörön belül *Pulinka Mihály* a közjegyzőknek a devizahitelezési ügyekben tapasztalt közreműködéséről szól, ami azonban szerinte meglehetősen ellentmondásos volt, mert a bankok érdekeit szolgálták ki.

A devizahitelezés európai jogi kérdéseiről szóló, harmadik témakör négy fejezete közül az elsőt a *Sipos–Fellegi* szerzőpáros írta a piaci felügyelet területén jelentkező válságkezelés európai jogi és gazdasági vonatkozásairól. Ennek kapcsán a szerzők áttekintik a 2008-ban kirobbant válság okait, megjelenési formáit, a válság által felgyorsult pénzügyi felügyeleti struktúra kiépülését, valamint a válságkezeléssel összefüggő monetáris és fiskális politika, ezenkívül a pénzügyi szabályozás alakulását is.

Míg a 12. fejezetben *Prugberger* a gazdasági és a kereskedelmi jogi ügyletek versenyjogi problémáit a dogmatikai rendszer síkján tárgyalja, addig itt, a tizenötödik fejezetben *Tóth Tihamér* a devizahitelezés versenyjogi aspektusait egészen mélyrehatóan és részletesen bontja ki. A bankok egyoldalú szerződésmódosításairól megírja, hogy azok egyik gyakori formája a díjtételek megemlése volt.

E témakör két utolsó fejezetén belül *Nagy Zoltán* az Európai Bíróság gyakorlatát elemzi fogyasztóvédelmi szempontból. Ennek során a szerző azokra az ítéletekre összpontosít, amelyek a szolgáltatók és a fogyasztók között az utóbbiak hátrányára irányuló egyensúlytalanságot igyekezett kiküszöbölni. *Erdős Éva* a devizahitelezési szerződéseknel történő választottbírói kikötésekkel foglalkozik, arra összpontosítva, hogy miként veszik figyelembe e bíróságok az Európai Bíróság gyakorlatát. A kérdés az, hogy a vitás devizahitelezési ügyekben mennyire tisztességes vagy tisztességtelen a választottbírói kikötés a szolgáltató, jelen esetben a bankok részéről. *Erdős Éva* a problémát a fogyasztói szerződésekben történő

választottbírói kikötés tisztességtelenségének megítélésével összefüggő 93/13 EGK-irányelv alapján oldja meg.

A szélesebb nemzetközi kitekintést igénylő negyedik témakör három fejezetet fog át; az első a *Bethlendi, Fáykiss és Zsigó szerzőhármas* írta. Ebben a szerzők a devizahitelezés jogszabályi hátterének nemzetközi összehasonlítása keretében a közép-kelet-európai országokra fókuszálva kimutatják, hogy a devizahitelezés miként jelentkezett e régió országaiban; mely országok kormányai igyekeztek a hitelezés e formáját korlátozni és melyek nem. A szerzői triász rámutat arra, hogy a nem egyöntetű hozzáállások következtében jelentős különbségek állnak fenn ezen a téren az e régióba tartozó egyes országok között. *Buda Lorina* írása e problémát tíz közép-kelet-európai ország esetében vizsgálja, míg a devizahitelezés szlovák kezelésének a módjáról *Nagy László* értekezik.

Az utolsó témakört a NKE hallgatóinak empirikus kutatásai teszik ki, amelyek két fejezetet érintenek. Az első (*Bagány, Dávid, Fási, Kiss*) a devizahitelezés elterjedésének hallgatók által végzett vizsgálatát ismerteti, míg a második a devizahitelezések 2010 és 2014 közötti konszolidációs folyamatát vizsgálta. Ez utóbbit feldolgozó szerzői csoportot *Bodnár, Gondos, Tóka és Vécsei* neve fémjelzi.

Az igen alapos elméleti és gyakorlati kutatáson nyugvó könyvet a szerkesztő *Lentner Csabának* az „utószavai” zárják. A kötet alkotószerkesztője az *Utószóban* összefoglalja a könyv mondanivalóját, szintézist ad a szerzők kutatásairól és az egyes témakörökről. Rámutat arra, hogy a neoliberais gazdaságpolitika mentén működő államgazdaság egyenes következménye a deficit és az államadósság kialakulása, majd a hiány szétterítése a nemzetgazdaságban, ami végső soron a magánháztartásokat teszi tönkre. Ez következett be a devizahitelezés kapcsán is. A korábbi magyar kormányok – miként az alkotószerkesztő kifejti – a nemzetközi térben érvényesülő gazdaságpolitikai eszközök körültekintés nélküli alkalmazásával külső forrásokból finanszírozták a deficitet, az államadósságot és így a családok adósságcspadába kerültek.

Magáról a könyvről annyit, hogy a tartalmas tanulmányokat a szerkesztő kiválóan csoportosította. A komoly és átfogó, interdiszciplináris ismeretanyaggal rendelkező szerkesztő gondolatmenetét át tudta vetíteni a könyv struktúrájára, és a szerzők ennek figyelembevételével írták meg tanulmányaikat, amelyek jól kapcsolódnak egymáshoz. *Lentner Csaba* valóban alkotószerkesztői munkát végzett. Minden egyes tanulmány magyar és angol nyelvű összefoglalással (abstracttal) kezdődik, és a forrásokat lábjegyzetek feltüntetésével és a szakirodalom felsorolásával mutatja be. A könyv ezért hasznos „muníció” nemcsak a közgazdászoknak, gazdasági jogászoknak és a szociológusoknak, hanem a politológusoknak és a politikusoknak is.